

СЕКЦІЯ 2 СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 339.984

Аслонова С.К.*аспірант кафедри міжнародного менеджменту
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана*

РЕСУРСНИЙ ФАКТОР ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ У ЕНЕРГЕТИЧНІЙ СФЕРІ ЄС, США ТА РФ

У статті розглянуто паливно-енергетичний баланс гео економічних суб'єктів енергетичного сектору – ЄС, Росії та США. Проаналізовано показники обсягу виробництва та споживання нафти, газу та вугілля, що є основними енергоресурсами у світі. На основі аналізу ресурсної бази, як основного чинника формування національних інтересів, визначено їх національні інтереси в енергетичній сфері.

Ключові слова: національні інтереси, паливно-енергетичний баланс, виробництво енергоресурсів, споживання енергоресурсів, гео економічні суб'єкти, ЄС, США, Росія.

Аслонова С.К. РЕСУРСНИЙ ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ НАЦИОНАЛЬНЫХ ИНТЕРЕСОВ В ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ СФЕРЕ ЕС, США И РФ

В статье рассмотрен топливно-энергетический баланс геоэкономических действующих лиц – ЕС, России и США. Проанализированы показатели объема производства и потребления нефти, газа и угля, как основных энергоресурсов в мире. На основе анализа ресурсной базы, как одного из факторов формирования национальных интересов, определены их национальные интересы в энергетической сфере.

Ключевые слова: национальные интересы, топливно-энергетический баланс, производство энергоресурсов, потребление энергоресурсов, геоэкономические субъекты, ЕС, США, Россия.

Aslonova S.K. SOURCE FACTOR OF EU, THE USA AND RF NATIONAL INTERESTS IN ENERGY SPHERE FORMATION

The energy balance of geo economic parties – the EU, Russia and the US – has been studied in the article. Volume indicators of production and consumption of oil, gas and coal as of the main energy sources have been analyzed. Based on the analysis of the source base, as one of the key factor of national interests formation, national interests in the energy sphere of the parties have been defined.

Keywords: national interests, energy balance, production of energy sources, consumption of energy sources, geo economic parties, EU, Russia the US.

Постановка проблеми. Однією з основних ознак сучасного розвитку світового господарства є розгортання процесів глобалізації, які справляють суттєвий вплив на систему міжнародних економічних відносин, трансформують напрями і визначають тенденції розвитку національних економік [1].

Згідно з дослідженнями З. Бжезинського у світовій структурі існують гео економічні дійові особи – країни та інтеграційні об'єднання, що мають здатність до здійснення влади або надання впливу за межами власних кордонів. До таких можна віднести ЄС, Росію, США, Китай та Індію [2]. З огляду на тісні економічні зв'язки України з ЄС, США та Росією, зокрема – в енергетичній сфері, доцільно розглянути їх національні інтереси в енергетичній сфері.

В умовах зростаючої кількості населення та його потреб на ряду з вичерпністю ресурсів для їх задоволення, зокрема – енергетичних, що є невід'ємною складовою для розвитку держави, висувують питання енергетики на перші місця в політиках та стратегіях багатьох країн світу, зокрема – гео економічних дійових осіб.

Аналіз національних інтересів гео економічних суб'єктів саме в енергетичній сфері є важливим через основоположну роль енергетики в економіці кожної з держав та її тісного зв'язку з процесами розвитку та конкурентоспроможності держави [3].

Мета статті. Є визначення національних інтересів в енергетичній сфері гео економічних суб'єктів енергетичного сектору.

Аналіз публікацій. Питаннями визначення національних інтересів займаються такі вітчизняні вчені, як А. Амош, Ю. Бажал, В. Геєць, І. Розпутенко, Л. Федулова, Л. Шинкарук, В. Юрчишин та зарубіжні вчені, зокрема С. Саркесян, Дж. Вільямс, С. Сімбал, Г. Еллісон, Д. Діллон, Дж. Томсон, К. Сітес, П. Леблонд, А. Дюр, Л. Куаглія.

Виклад основного матеріалу. Національний інтерес – це «визначальне джерело формування стратегічної мети, стратегічних завдань, об'єкта спрямувань і напрямів розвитку нації, механізму, методів і форм їх реалізації» [4]. Це система цілей і завдань зовнішньої політики держави. Згідно з ученням школи політичного реалізму, національні інтереси є причиною міжнародних відносин як таких. Там, де інтереси не співпадають, існують суперечності.

Головні суперечності виникають між:

- об'єктивною необхідністю задоволення зростаючих матеріальних і духовних потреб людей та між економічними можливостями економічної системи країни для цього;

- потребами економіки в різних ресурсах, необхідних для її ефективного функціонування та між можливостями їх забезпечення [5].

Це неповний список суперечностей у сучасному світі, але він дає змогу зробити висновок, що одними з найголовніших факторів формування національних інтересів є зростаючі матеріальні та духовні потреби нації та ресурсна база для їх задоволення.

З метою визначення національних інтересів суб'єктів енергетичного ринку, проведемо аналіз їх паливно-енергетичного балансу та частки долі виробництва та споживання енергоресурсів у світі, за даними, наявними в звіті британської компанії Брітіш Петроліум за 2014 рік. Інформація наведена у таблицях 1 та 2.

Аналіз даних дає змогу зробити висновки щодо великої частки як виробництва, так і споживання енергоресурсів саме цими суб'єктами енергетичного ринку, що доводить їх статус гео економічних суб'єктів енергетичного сектору.

Паливно-енергетичний баланс ЄС та США характеризується дефіцитністю нафти та газу, у той час як у Росії він профіцитний. Всі суб'єкти мають профіцитні у відношенні виробництва-споживання вугілля. Графічно це зображено на графіках 1, 2 та 3.

Аналіз такого фактору формування національних інтересів як ресурсна база, що є умовою задоволення зростаючих потреб населення, дає змогу визначити національні інтереси ключових суб'єктів енергетичної сфери.

Так, енергетика є центральним та ключовим питанням порядку денного стратегії США. Сучасний стан енергетичного сектору США характеризується зростанням видобутку шельфового газу, розвитком виробництва скрапленого газу та вуглеводнів. Констатація факту, що ЄС є та залишатиметься ключовим партнером США в енергетичних питаннях, висуває на перший план інтерес збуту енергоресурсів до ЄС та подальшого розширення експорту до інших частин світу із закріпленням статусу Атлантики в якості світового резервуару та експортеру енергоресурсів та переміщення енергетичного центру із Близького Сходу до Атлантики [7]. Цей національний інтерес є життєво важливим для США та породжує низку другорядних інтересів.

Фрагментованість енергетичних політик ЄС та неадекватні для інших цілі трансатлантичних партнерів призводять до необхідності синхронізації енергетичних політик США з ЄС та запровадженні спільних енергетичних стратегій, тобто – посиленні енерге-

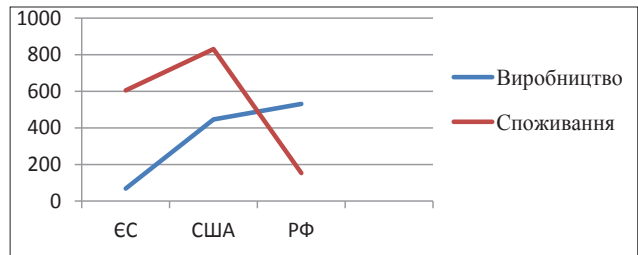


Рис. 1. Відношення виробництва нафти до її споживання

Джерело: складено автором

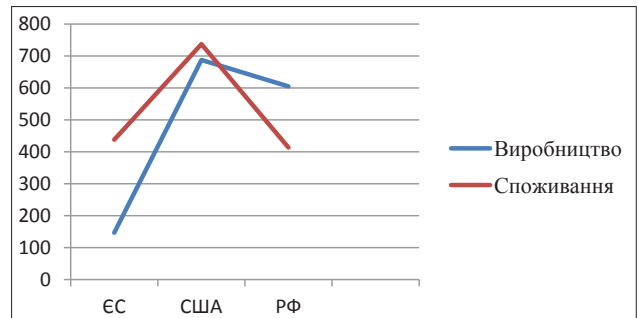


Рис. 2. Відношення виробництва газу до його споживання

Джерело: складено автором

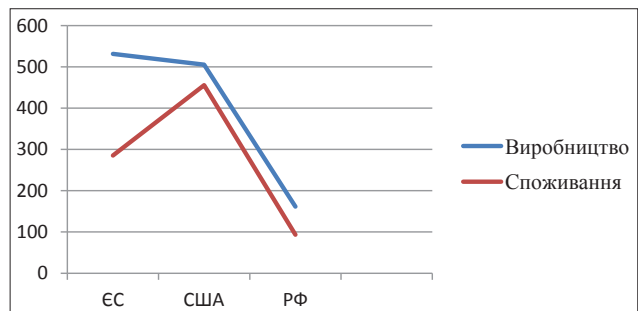


Рис. 3. Відношення виробництва вугілля до його споживання

Джерело: складено автором

Таблиця 1

Виробництво та споживання енергетичних ресурсів ключових суб'єктів енергетичного ринку

| | Нафта, млн. тонн | | Газ, млрд. куб м | | Вугілля, мтне | |
|------|------------------|------------|------------------|------------|---------------|------------|
| | Виробництво | Споживання | Виробництво | Споживання | Виробництво | Споживання |
| ЄС | 68,4 | 605,2 | 146,8 | 438,1 | 531,4 | 285,4 |
| США | 446,2 | 831 | 687,6 | 737,2 | 500,5 | 455,7 |
| РФ | 531,4 | 153,1 | 604,8 | 413,5 | 161,5 | 93,5 |
| світ | 4130,2 | 4185,1 | 3369,9 | 3347,6 | 3881,4 | 3826,7 |

Джерело: [6]

Таблиця 2

Відсоток виробництва та споживання енергоресурсів ключовими суб'єктами енергетичного ринку у світовому обсязі

| Відсоток у світовому обсязі | Нафта, млн. тонн | | Газ, млрд. куб м | | Вугілля, мтне | |
|-----------------------------|------------------|------------|------------------|------------|---------------|------------|
| | Виробництва | Споживання | Виробництво | Споживання | Виробництво | Споживання |
| ЄС | 1,66% | 14,46% | 4,36% | 13,09% | 13,69% | 7,46% |
| США | 10,80% | 19,86% | 20,40% | 22,02% | 12,89% | 11,91% |
| РФ | 12,87% | 3,66% | 17,95% | 12,35% | 4,16% | 2,44% |

Джерело: [6]

тичного співробітництва з ЄС. Про це свідчать задекларовані наміри встановлення лідерства НАТО в питаннях енергетичної безпеки в Середземномор'ї та підтримка розширення кордонів ЄС з метою «надання статусу мостів» до азіатських країн та країн Близького Сходу країнам колишнього СРСР.

Із посиленням енергетичного співробітництва та поставками скрапленого та шельфового газу до ЄС, США потребують розвитку газотранспортної та газо-сховищної інфраструктури.

Крім експорту газу до ЄС, США зацікавлені в спільному розвитку вугільної промисловості та експорту продукції до азіатсько-тихоокеанських країн [7].

Звернемося до визначення національних інтересів в енергетичній сфері другого геоеконімічного суб'єкта – Російської Федерації. Традиційним ринком збуту енергетичних ресурсів Росії завжди були країни ЄС. Життєво важливим національним інтересом Росії в енергетичній сфері є посилення свого впливу на енергетичних ринках ЄС та утримання своїх позицій. Крім цього, з огляду на нещодавні геополітичні події, що загострюють ситуацію, Росія має намір розширення свого експорту до країн азіатсько-тихоокеанського регіону [8-9].

Ці життєво важливі національні інтереси в енергетичній сфері породжують такі другорядні інтереси як: участь у нафтогазових проєктах європейських країн, співробітництво з окремими країнами ЄС в енергетичній сфері через те, що в таких стратегічних сферах як енергетика та безпека держави зберігають за собою усі повноваження, та Європейська Комісія, як регулятивний орган, не має права диктувати їм свої умови.

Контроль над газотранспортною інфраструктурою та протистояння будівництву підконтрольним Заходу трубопроводам також входить у сферу інтересів Росії, що реалізується у формі створення спільних підприємств, покупки інфраструктурних об'єктів та будівництва власних трубопроводів.

Не менш важливим національним інтересом для Росії є довгострокове співробітництво у формі спільного видобутку енергоресурсів з країнами Євразії, зокрема Туркменістаном та Казахстаном задля усунення їх як важливих конкурентів у сфері постачання енергетики до ЄС [9].

Розвиток видобутку вугілля та створення системи переробки вуглеводнів є ще одним другорядним інтересом. Посилення співробітництва з країнами АТР у формі створення спільних підприємств також є пріоритетним інтересом у сфері енергетики для Росії.

Виходячи з вищезазначеного можна зробити висновок щодо схожості національних інтересів двох геоеконімічних суб'єктів – США та Росії, що полягає в закріпленні своїх позицій на світових ринках енергетики в якості головних енергетичних центрів світу.

Щодо інтересів ЄС в енергетичній сфері, необхідно зазначити, що кожна країна-член ЄС має власні національні інтереси, а інтереси ЄС у цілому формуються під впливом провідних країн-членів як Німеччина, Великобританія, Франція та Італія, а також зацікавлених груп [10].

Аналіз основних проблем та загроз енергетичній сфері ЄС дає змогу визначити спільні для всіх країн-членів інтереси. Так, за відсутності енергетичних ресурсів, доступу до шельфових родовищ та залежності ЄС від російського енергетичного імпорту, життєво важливим національним інтересом є створення ефективного, ліберального та конкурентоспроможного світового енергетичного ринку з метою можли-

вості найвигіднішого імпорту енергетичних ресурсів з усього світу задля забезпечення функціонування та зростання економіки ЄС та зменшення енергетичної залежності від Росії [3; 7].

Визначення життєво важливого інтересу ЄС в енергетичній сфері дає змогу визначити другорядні інтереси. Відомо, що зниження цін на газ для виробництва в США на 66% та підвищенням їх на 35% в ЄС призвело до переміщення європейського виробництва до США. Саме тому розвиток альтернативних джерел енергії, зокрема активний розвиток вуглеводнів є одним з інтересів ЄС.

Оскільки двосторонні угоди, що базуються на взаємних потребах призводять до загострення конфліктів, ЄС зацікавлені у встановленні партнерських відносин із багатьма групами країн в усьому світі, що базуватимуться на взаємовигідних умовах (win-win logic). Це породжує інтерес до поглиблення співробітництва із країнами імпортерами енергоресурсів, таким як Японія, Індія та Китай із можливістю експорту вуглеводнів до цих територій.

З метою вигіднішого імпорту енергоресурсів ЄС потребує диверсифікації їх постачання, зокрема прокладання нової інфраструктури та коридорів.

Не менш важливим інтересом ЄС є зменшення енергетичної залежності від Росії та поглиблення співробітництва з США та країнами Близького Сходу із створенням газового хабу в Туреччині [3].

Висновки. Сучасні реалії світового розвитку характеризуються поглибленням глобалізації із посиленням ролі впливових геоеконімічних суб'єктів енергетичного сектору. Аналіз одного з факторів формування національних інтересів – ресурсної бази для задоволення зростаючих потреб, а саме – енергоресурсів, дав змогу визначити життєво важливі та другорядні, національні інтереси таких геоеконімічних суб'єктів як ЄС, Росія та США. Так, можна зробити висновок, що з огляду на вищі показники обсягів виробництва енергоресурсів Росії та США, їх національні інтереси мають схожість та визначаються розширенням кордонів своїх ринків збуту, у той час як нижчі показники обсягу виробництва енергоресурсів в ЄС визначають інтереси ЄС в енергетичній сфері. Ключовим інтересом ЄС, через дефіцитність власних енергоресурсів є створення світового конкурентоспроможного енергетичного ринку з метою найвигіднішої їх закупівлі. Таким чином, національні інтереси геоеконімічних суб'єктів різняться між собою в залежності від паливно-енергетичного балансу, але є взаємопов'язаними, що робить їх реалізацію неможливими без співпраці між собою.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Конспект лекцій КНЕУ Міжнародна економіка – [Електронний ресурс]: КНЕУ – 2009. – Режим доступу: <http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/614/46/>.
2. Бжезинський З. Велика шахівниця. Американське панування та його геостратегічні імперативи. – [пер. з англ.]. – Івано-Франківськ. – Лілея. – 2000. – 236 с.
3. An external policy to serve Europe's energy interests [Електронний ресурс]: Єврокомісія. – Офіційний веб-портал. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/dgs/energy_transport/international/doc/paper_solana_sg_energy_en.pdf.
4. Шахов В. Національний інтерес і національна безпека в геостратегії України [Електронний ресурс] / В. Шахов, В. Мадісон // Вісник Національної академії державного управління при Президенті України. – 2013. – № 2. – С. 44-56. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadu_2013_2_8.pdf.
5. Юрій М.Ф.: Політологія. – Підручник. – К.: Дакор. – 2006. – 154 с.
6. Статистичний огляд світової енергетики 2014 [Електронний ресурс]: Бритіш Петроліум. – Офіційний веб-портал. – Ре-



- жим доступу: <https://www.bp.com/content/dam/bp/pdf/Energy-economics/statistical-review-2014/BP-statistical-review-of-world-energy-2014-full-report.pdf>.
7. US interests in European Energy security [Електронний ресурс]: / Andras Simonyi, Paul H. Nitze // John Hopkins University. – 2014. – Режим доступу: http://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/Simonyi_Testimony1.pdf.
 8. Азиатский вектор Российской энергетики [Електронний ресурс]: / Г. Иващенко. – ИИП РАН: Москва. – 2013. – Режим доступу: <http://www.ecfor.ru/pdf.php?id=seminar/energo/z138>.
 9. О некоторых проблемах российско-европейского сотрудничества в энергетической сфере [Електронний ресурс] / О. Онуфриева. – Проблемы современной экономики. – 2011. – № 1(37). Режим доступу: <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=3547>.
 10. Economic Interests and the European Union: A Catalyst for European Integration or a Hindrance? [Електронний ресурс] / Tal Sadeh and David Howarth // BJIPIR. – 2008. – vol. 10, 1–8. Режим доступу: <http://people.socsci.tau.ac.il/mu/talsadeh/files/2011/12/SadehHowarth08.pdf>.

УДК 339.976:338.262

Бігун У.В.

студентка

*Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут»*

ЕНЕРГЕТИЧНІ СТРАТЕГІЇ РЕГІОНІВ СВІТУ В СИСТЕМІ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Розглянуто роль глобальної енергетичної безпеки в контексті сучасних проблем соціально-економічного розвитку. Проаналізовано пріоритетні ідеї енергетичних стратегій регіонів світу. Досліджено рівень енергоємності валового внутрішнього продукту деяких країн світу, у тому числі України.

Ключові слова: енергетична безпека, стратегія, ідея, енергоємність.

Бігун У.В. ЭНЕРГЕТИЧЕСКИЕ СТРАТЕГИИ РЕГИОНОВ МИРА В СИСТЕМЕ ГЛОБАЛЬНОЙ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Рассмотрено роль глобальной энергетической безопасности в контексте современных проблем социально-экономического развития. Проанализированы приоритетные идеи энергетических стратегий регионов мира. Исследован уровень энергоёмкости валового внутреннего продукта некоторых стран мира, в том числе Украины.

Ключевые слова: энергетическая безопасность, стратегия, идея, энергоёмкость.

Bihun U.V. ENERGY STRATEGIES OF REGIONS OF THE WORLD IN THE SYSTEM OF GLOBAL ENERGY SECURITY

The role of global energy security in the context of contemporary problems of social and economic development is considered. Ideas of energy strategies of regions of the world are analysed. The level of energy intensity of GDP of some countries, including Ukraine, is investigated.

Keywords: energy security, strategy, idea, energy intensity.

Постановка проблеми. Стабільний та ефективний розвиток національної економіки, її конкурентоспроможність як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках в умовах глобалізації світового господарства тісно пов'язані з енергетичною безпекою країни. Як показує міжнародний досвід, гарантією незалежності національних економік, умовою стабільності і ефективності життєдіяльності суспільства та досягнення успіху виступає збалансоване і рівномірне забезпечення енергією як один із факторів глобальної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання дослідження енергетичної безпеки держави розглядалися в працях Л. Абалкіна, О. Архипова, О. Власюка, М. Ковалка, В. Мунтіяна, Д. Прейгера, Ю. Руденка, А. Сухорукова, Ю. Баннікова, С. Денисюка, Г. Оганяна, А. Барановського, А. Гальчинського, О. Гончаренка, В. Горбуліна, Б. Губського, А. Качинського, Проблеми енергоефективності в забезпеченні енергетичної безпеки представлені в дослідженнях і публікаціях вчених С. Денисюка, Г. Калетніка, Н. Нижника та інших. Однак, незважаючи на існування великої кількості досліджень енергетичної безпеки в наукових доробках вітчизняних та зарубіжних авторів, залишається потреба в проведенні аналізу існуючих національних енергетичних стратегій як сукупності рішень по забезпеченню глобальної енергетичної безпеки.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання наукової статті, яке полягає у визначенні пріоритетних ідей енергетичних стратегій регіонів світу в контексті глобальної енергетичної безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зростання взаємозалежності економік в умовах глобалізаційних процесів, а також нерівномірність розміщення природних багатств на планеті обумовлюють необхідність взаємного узгодження економічних, політичних та соціальних інтересів країн-виробників і країн-споживачів, що ще більше підсилює залежність їх один від одного.

У зв'язку з такою тенденцією, однією з найважливіших рушійних складових економічної і національної безпеки, а також світового економічного прогресу, являється енергетична безпека. Саме рівень її забезпечення прямо впливає на стан соціального благополуччя. Без сумніву, будь-яке порушення в даній галузі призводить до відчутних наслідків.

У свою чергу, процес глобалізації водночас здійснює подвійний вплив на країни світу: зближує і в той же час, основоючись на енерго- і ресурсозабезпеченні, все більше роз'єднує їх, перетворюючи в гравців різних команд на світовому ринку. А це вимагає зусиль світової спільноти в розвитку та вдосконаленні правил гри на світовому полі глобальної енергетичної безпеки.